

Krzyż Wolności i Solidarności

<https://kwis.ipn.gov.pl/kwi/uroczystosci/30384,W-Olsztynie-uhonorowalismy-dawnych-opozycjonistow.html>
28.05.2026, 02:02

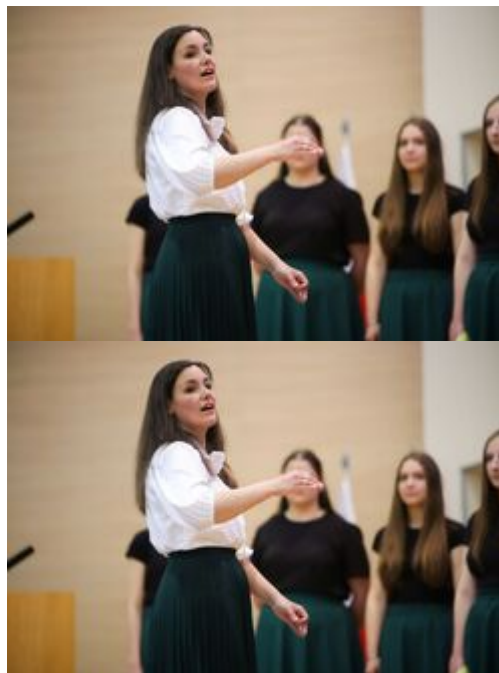
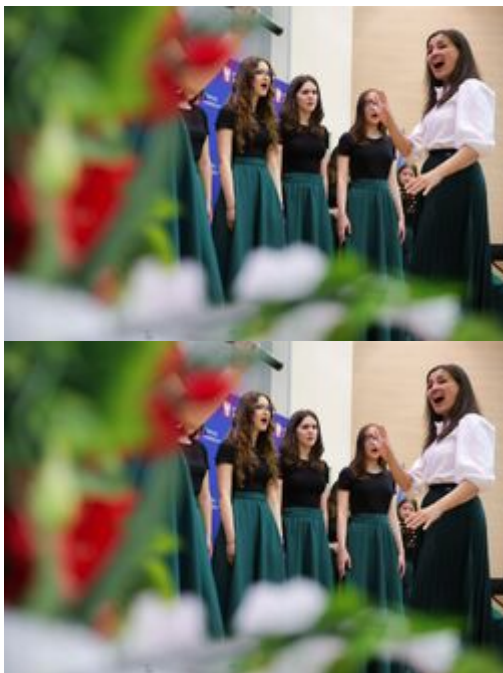
W Olsztynie uhonorowaliśmy dawnych opozycjonistów

17 kwietnia 2026 roku w Urzędzie Wojewódzkim w Olsztynie zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr Mateusz Szpytma wręczył Krzyże Wolności i Solidarności działaczom opozycji niepodległościowej z lat 1956-1989.

Wydarzenie zorganizowane przez Delegaturę Instytutu Pamięci Narodowej w Olsztynie stanowi część obchodów 45. rocznicy rejestracji Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. W spotkaniu wzięły udział m.in. osoby dotąd uhonorowane – Damy i Kawalerowie Krzyża Wolności i Solidarności z województwa warmińsko-mazurskiego, a także dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk.

Do uczestników uroczystości list skierował Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Karol Nawrocki:

– Najserdeczniej gratuluję tym, którzy dzisiaj dołączają do grona Dam i Kawalerów Krzyża Wolności i Solidarności. Cieszę się, że jako obywatele niepodległej Polski zyskaliśmy kolejną okazję, aby publicznie uczcić Państwa zasługi. Niech pamięć o bohaterskim uporze, z jakim my, Polacy, zawsze upominaliśmy się o wolność, inspiruje nas do służby i pracy na rzecz pomyślnej przyszłości tego pięknego regionu i całej naszej Ojczyzny.

List odczytał doradca Prezydenta RP Marek Szymaniak.

Podczas spotkania zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr Mateusz Szpytma w imieniu Prezydenta RP wręczył byłym działaczom opozycji antykomunistycznej Krzyże Wolności i Solidarności.

Zapowiedział również powstanie w Instytucie Pamięci Narodowej encyklopedii Dam i Kawalerów Krzyża Wolności i Solidarności.

– Chcemy Was prosić o to, abyście nie ustali w swoich działaniach, abyście pomagali nam kształtować, ale też sami kształtowali nowe pokolenie Polaków. Chcemy Wam też w Instytucie Pamięci Narodowej postawić pomnik, który będzie miejscem, w którym znajdą się Wasze biogramy. Mówię o encyklopedii Dam i Kawalerów Krzyża Wolności i Solidarności.

Odnaczeni:

- Jan Galiński
- Leszek Grucela
- Ryszard Jałtuszewski
- Jarosława Maćkowiak
- Janusz Maćkowski

Pośmiertnie:

- Krystyna Afeltowicz – odznaczenie odebrał mąż Ryszard Afeltowicz

W imieniu odznaczonych głos zabrał Ryszard Jałtuszewski.

W Olsztynie uhonorowaliśmy dawnych opozycjonistów – 17 kwietnia 2026. Fot. Dariusz Skrzyński (IPN)

W Olsztynie uhonorowaliśmy dawnych opozycjonistów – 17 kwietnia 2026. Fot. Dariusz Skrzyniarz (IPN)

W Olsztynie uhonorowaliśmy dawnych opozycjonistów – 17 kwietnia 2026. Fot. Dariusz Skrzyniarz (IPN)

W Olsztynie uhonorowaliśmy dawnych opozycjonistów – 17 kwietnia 2026. Fot. Dariusz Skrzyniarz (IPN)

Zwieńczeniem uroczystości był koncert Chóru Liceum Ogólnokształcącego nr 1 im. Jana Bażyńskiego „COLLEGIUM VOCALE” pod batutą Joanny Jaskółowskiej.

Pomysłodawcą i inicjatorem uroczystości odbywających się z okazji całorocznych obchodów 45. rocznicy rejestracji NSZZ „Solidarność” jest dr hab. Karol Polejowski, zastępca prezesa IPN. Wydarzenia mają na celu uhonorowanie byłych działaczy opozycji antykomunistycznej.

* * *

Krzyż Wolności i Solidarności został ustanowiony przez Sejm 5 sierpnia 2010 r. Po raz pierwszy przyznano go w czerwcu 2011 r. przy okazji obchodów 35. rocznicy protestów społecznych w Radomiu. Krzyż nadawany jest przez Prezydenta RP, na wniosek Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, działaczom opozycji wobec dyktatury komunistycznej, za działalność na rzecz

odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowanie praw człowieka w PRL. Źródłem uchwalenia Krzyża Wolności i Solidarności jest Krzyż Niepodległości z II RP.

Wydarzenie zostało objęte Patronatem Honorowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Karola Nawrockiego.

* * *

Sebastian Pilarski: Solidarność - godność, prawda, niepodległość

Rok 1980 przyniósł kolejny kryzys polityczny w PRL, ale doprowadził do nieodwracalnych zmian w świadomości Polaków. Dzięki narodzinom Solidarności, która stała się 10-milionowym ruchem społecznym, Polacy poczuli, „że są teraz właśnie u siebie”.

Wolnościowego zrywu komunistów nie byli w stanie trwale stłumić, choć przez całą dekadę lat 80. używali wszelkich dostępnych środków przeciwko walczącym pod hasłem „Nie ma wolności bez Solidarności”.

Demokratyczna wspólnota ludzi pracy

Powstanie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” było następstwem sekwencji zdarzeń, wśród których do najważniejszych zaliczyć należy działalność opozycji antysystemowej w latach 1976–1980, wybór Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową i jego pielgrzymkę do Ojczyzny w 1979 r. oraz narastający w drugiej połowie lat 70. kryzys gospodarczy. Solidarność to formalnie „jedynie” związek zawodowy, lecz dla uczestników wydarzeń rozgrywających się w 1980 r. było jasne, że przyjęcie takiej – mogłoby się wydawać wąskiej – formuły działalności tego ruchu to wyłącznie konsekwencja realiów ustrojowych w PRL.

Kluczowe znaczenie miało postanowienie stworzenia ogólnopolskiej struktury, choć decyzja ta nie była tak oczywista jak dziś może się wydawać. Zapadła ona 17 września 1980 r. podczas zorganizowanego w Gdańsku spotkania, w którym wzięli udział delegaci komitetów założycielskich nowych związków, reprezentujący 3 mln pracowników. Ostatecznie, pomimo oporów ze strony przedstawicieli gdańskiego Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego (zarówno Lecha Wałęsy, jak i Andrzeja Gwiazdy), zaakceptowano propozycje przedstawione przez Jana Olszewskiego w imieniu MKZ z Mazowsza. Argument – podniesiony również przez

Karola Modzelewskiego – o możliwości niedopuszczenia przez sądy rejestracji niezależnych związków w regionach, w których strajki nie były masowe, jak na Wybrzeżu czy Górnym Śląsku. Istotna dla przyszłości związku była decyzja o przyjęciu regionalnej struktury organizacyjnej, co uniemożliwiło władzom rozgrywanie poszczególnych branż i negocjowanie jedynie z przedstawicielami kluczowych sektorów gospodarki (przemysł ciężki i wydobywczy). Utworzenie ogólnopolskiego związku stawiało też w nowej sytuacji kierownictwo Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, które zostało zmuszone do wypracowania modus vivendi z największym – obok Kościoła katolickiego – ośrodkiem cieszącym się prawnie gwarantowaną niezależnością.

Z pełnym przekonaniem można postawić tezę, że gdyby Solidarność pozostała w latach 1980–1981 li tylko niezależnym od władz państwowych związkiem zawodowym, jej powstanie i tak stanowiłoby przełom w dziejach Polskiej.

Rzeczypospolitej Ludowej i państw bloku sowieckiego. Wynikało to z faktu, że narodziny wolnego ruchu związkowego ostatecznie delegitymizowały prawo komunistów do występowania w roli obrońcy „całego świata pracy”. Solidarność nie stała się bowiem kolejnym pasem transmisyjnym między kierownictwem partii komunistycznej a klasą robotniczą, jak pozbawiona jakiegokolwiek autorytetu Centralna Rada Związków Zawodowych. Powstała autentyczna reprezentacja środowisk pracowniczych, a o jej sile stanowiła liczebność oraz struktura, która łączyła precyzyjnie określoną w statucie hierarchizację z mechanizmami wewnątrzwiązkowej demokracji, gwarantowanej dzięki zasadzie wyboru władz poszczególnych szczebli.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na autodefinicje członków Solidarności, zawarte w wynikach ankiety przeprowadzonej w sierpniu 1981 r. Choć 47,7 proc osób objętych badaniem w regionie Mazowsze odwoływało się do związkowego charakteru organizacji, niemal po 20 proc traktowało ją jako ruch społeczny, a więc rewolucję, choć tego słowa – wszechobecnego w oficjalnej propagandzie – celowo unikano, i „organizację Polaków”, a więc powstanie narodowe, ruch ogólnonarodowy. Dane te wyraźnie potwierdzają, że Solidarność miała realizować cele dalej idące niż stawiane przed klasyczną organizacją związkową. Dostrzegali to też komuniści, chętnie posługujący się zarzutem prowadzenia „pozastatutowej działalności”, który wykorzystywali po wprowadzeniu stanu wojennego do represjonowania niepokornych działaczy.

[Fragment tekstu pochodzi z „Biuletynu IPN” nr 7-8/2025 – Solidarność ma 45 lat](#)

Polecamy materiały Instytutu Pamięci Narodowej:

- [NSZZ „Solidarność” – publikacje bezpłatne](#)
- [Encyklopedia Solidarności – tomy 1-5](#)
- Broszury IPN do pobrania: [Opozycja demokratyczna i czas Solidarności](#)

PLIKI DO POBRANIA

[Biogramy odznaczonych \(docx, 15.95 KB\) 16.04.2026 10:55](#)